

AOUW

Het overdragen van kennis, macht en inkomen is zo oud als de mensaap. Het is zelfs nog ouder, getuige de overdrachtspatronen in de dierenwereld. Er werd en wordt overgedragen binnen en tussen generaties. Er is wel een ontwikkeling in het patroon van overdragen. Overdrachten vinden steeds meer via de collectiviteit plaats en steeds minder rechtstreeks via individuen.

Overdrachten van inkomens tussen generaties — waar het hier verder over gaat — komen voor in een bonte verscheidenheid. Alles wat leidt tot een vermindering van inkomen bij de ene en een navenante verhoging van het inkomen van een andere generatie is een intergenerationele inkomensoverdracht: overerven in de particuliere sfeer of collectieve investeringen in de collectieve sfeer. Laten we niet vergeten dat we ons water-beschermingssysteem goeddeels hebben geërfd. Zo hoort dat ook. Ouders horen de wereld voor hun kinderen beter achter te laten. De overheid hoort het klimaat voor een toekomstige generatie te verbeteren, als een wijze vader of moeder.

Zo'n opmerking luidt meestal een stellingname in over het milieu of de kruisraketten. De pretenties zijn hier wat bescheidener en beperken zich tot het financieringstekort en de AOW. Het financieringstekort en de financieringsthematiek van de AOW hebben gemeen dat ze overhevelen van toekomstige naar huidige generaties: de ouders die hun kinderen belenen. Voor klassieken en monetaristen is de huidige omvang van het financieringstekort in dit licht een doodzonde. Voor de laatste der keynesianen is er wel sprake van zonde, maar die kan met een lichte penitentie nog wat worden verdiend, of via Schouten- of Kuipersachtige scenario's worden vóórverdiend.

Met de „band wagon” van het crisisdenken komt ook de AOW in de focus. Hoe sterk dit „band wagon”-effect wel is, kan geïllustreerd worden met het *Rapport van de Staatscommissie bevolkingsvraagstuk van 1977*. Daarin werd het AOW-probleem uitvoerig gedocumenteerd en gesignaleerd¹⁾. Consequenties werden daar toen niet uit getrokken. De conclusies verdwenen onder het karpert van een 3%-groei (tot het jaar 2000). Vijf jaar en één nieuwe bevolkingsprognose verder zijn analyse en beleidsaanbevelingen van de commissie, die juist bedoeld waren voor de langere termijn, op dit essentiële punt volkomen achterhaald, de uitmuntende voorzitter ten spijt. Wie gemiddeld tot het jaar 2000 veel groei verwacht, heet nu een optimist en zo

rijdt de wagon van de verwachtingen achter de wat droeve muziek van vandaag mee.

De aard van de problematiek is bekend. De verhouding tussen ouderen (65+) en de actieve beroepsbevolking neemt geleidelijk aan toe. In het jaar 2015 (het piekjaar in de verhouding ouderen en actieve beroepsbevolking) is die verhouding 1,6 keer zo groot als nu. Door de sterke relatieve groei van de hoeveelheid overheidspersoneel zal deze piek zich bij het ABP al eerder (rond 2005) manifesteren²⁾. Bij een ongewijzigd nationaal inkomen betekent handhaving van het huidige AOW-niveau dan een vergroting van de premie met een factor 1,6 of zou — bij handhaving van het huidige premiepercentage — de uitkering tot minder dan $\frac{2}{3}$ dalen. De intergenerationele overdracht die daarmee gepaard gaat is gigantisch. Een manchetberekening leert als volgt: degene die nu begint met werken en 40 jaar lang z'n AOW-premie betaalt, zou bij een reële rente van 5% (resp. 0%) een vermogen van zo'n f. 600.000 (resp. f. 200.000) hebben gecumuleerd, waarvan hij of zij bij een gemiddelde levensverwachting op 65-jarige leeftijd van 16,5 jaar aan uitkering gecumuleerd zo'n f. 200.000 (f. 150.000) ontvangt (in niveaus van 1979). Daarbij is nog geen rekening gehouden met de premies van degenen die de leeftijd van 65 jaar niet halen. Bij een omvang van een jaargroep van zeg 100.000 mensen betekent dit per jaargroep een netto overdracht van f. 40 (resp. 5) mrd., ofte wel 13 (resp. 2)% van het netto nationale inkomen.

De kern van het probleem zit in de financieringsstructuur van de AOW. Het is een omslag- en niet een kapitaaldeckingsstelsel. Wijsheid achteraf is geen wijsheid, maar toch: het was een kapitale blunder om om te slaan. Eén van de gevolgen was een lagere particuliere spaarquote³⁾. Het appeltje voor de dorst hoefde niet langer en kon voortijdig worden verorberd of werd al aan kinderen overgedragen. Eén andere de volkomen ontwrichting bij een niet-stationaire bevolkingsstructuur. Het wordt dan een farce om van premie (die een verzekeringselement inhoudt) en van pensioen

(dat zijn aanspraken ontleend aan opgebouwde besparingen) te spreken.

Herstructurering van de AOW is onontkoombaar bij de huidige verwachtingen omtrent de economische groei. Het buiten beschouwing laten van de AOW bij politieke discussies over het terugbrengen van het financieringstekort doet dan merkwaardig aan. Of je nu door het financieringstekort of door de AOW wordt gebeten, het doet allebei AOUW.

Het is onjuist om de financieringsproblemen die zich zullen gaan voordoen te negeren. De problemen zijn immers alleen op te lossen door ze te voorkomen, door tijdig te reageren. Makkelijke oplossingen doen zich daarbij niet voor. Het is altijd in de politiek ondankbaar om moeilijke oplossingen uit te voeren, zeker als het effect daarvan pas op langere termijn merkbaar is. De politiek kent een hoge mate van sociaal ongeduld en lijkt zich daardoor vaak gedwongen te voelen een hoge sociale disconteringsvoet toe te passen.

Het moeilijke van de oplossingen bestaat in feite niet uit het concipiëren van een AOW-stelsel, al dan niet geïntegreerd in pensioenvoorzieningen, dat gebaseerd is op kapitaaldekking. Het is de invoeringsstrategie, met als „deadline” verwezenlijking tegen ongeveer het jaar 2000, die het probleem vormt. Verlaging van uitkeringen ten gunste van een opbouw van kapitaaldekking moet — in mijn ogen — daarbij worden uitgesloten. Inkomensafhankelijkheid van AOW-uitkeringen (in samenhang met andere inkomensbronnen) zou een straf betekenen op sparen (al dan niet via een pensioenfonds) in het verleden en kan ook naar de toekomst toe aanleiding geven tot ongewenste omzetting van vermogen in consumptie (vlak vóór de AOW-gerechtigde leeftijd). In de combinatie opbouw kapitaaldeckingsstelsel en inkomensafhankelijkheid van de AOW is zorgvuldige afweging dus op zijn plaats. De laatste mogelijkheid lijkt de autonome opbouw van een kapitaaldeckingsstelsel naast de huidige voorziening. Ligt hier een mogelijke koppeling met investeringsloon?

1) J. M. M. Ritzen, *Leeftijdsstructuurbevolking en rijksoverheids- en sociale verzekeringsuitgaven 1995-2000*, Sociaal en Cultureel Planbureau, 1975. Uitgegeven als rapport no. 16 van de Staatscommissie Bevolkingsvraagstuk, *Bevolking en welzijn in Nederland*, Staatsuitgeverij, 1979, blz. 105-107.

2) J. W. v. d. Dussen, Rede voor het Beroepsverband Katholieke Burgemeesters, 1 september, 1982.

3) Zie bijvoorbeeld M. Feldstein en S. Seligman, Pension funding, share prices and national saving, *Journal of Finance*, 1981, jg. 36 nr. 4, blz. 801-823.